

SABIEDRISKO
PAKALPOJUMU
REGULĒŠANAS
KOMISIJA

Informatīvs materiāls

METODOLOĢIJA UN KRITĒRIJI IEGULDĪJUMU NOVĒRTĒŠANAI ELEKTROENERĢIJAS UN GĀZES INFRASTRUKTŪRAS PROJEKTOS

(Infrastruktūras regulas ¹ 13.panta sestā daļa)

¹ Regula (ES) Nr. 347/2013, ar ko nosaka Eiropas energoinfrastruktūras pamatnostādnes

Ievads

2013.gada aprīlī Eiropas Parlaments un Padome pieņēma Infrastruktūras regulu. Regulā noteiktais sekmē savlaicīgu kopīgu interešu projektu (turpmāk – KIP) realizāciju Eiropas Savienībā. KIP ir pārrobežu projekti vai projekti ar ievērojamu pārrobežu ietekmi, kuri ir iekļauti Eiropas Savienības KIP sarakstā saskaņā ar Infrastruktūras regulā noteikto kārtību. KIP statusa piešķiršana nodrošina:

- paātrinātas atļauju piešķiršanas procedūras;
- pārrobežu izmaksu sadalījumu (ja ir iesniegts ieguldījumu pieteikums);
- Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (EISI²) finansējumu noteiktos apstākļos.

2014.gada 27.jūnijā Energoregulatoru sadarbības aģentūra (turpmāk – ACER) publicēja rekomendāciju 03/2014 par kopīgu interešu projektu stimuliem un kopēju metodoloģiju risku novērtēšanai³ saskaņā ar Infrastruktūras regulas 13.panta piektās daļas nosacījumiem un ņemot vērā nacionālo regulatīvo iestāžu iesniegto informāciju. Arī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Regulators) nosūtīja ACER rekomendācijas sagatavošanai nepieciešamo informāciju.

Saskaņā ar Infrastruktūras regulas 13.panta sesto daļu katras valsts regulatīvā iestāde publicē savu metodoloģiju un kritērijus, ko izmanto, lai novērtētu ieguldījumus elektroenerģijas un gāzes infrastruktūras projektos un to radīto augstāko risku. Ņemot vērā minēto, Regulators ir sagatavojis informatīvu materiālu par darbībām, kas tiek veiktas elektroenerģijas un gāzes KIP izvērtēšanai atbilstoši Infrastruktūras regulas prasībām. Vienlaikus Regulators norāda, ka tikai pēc tam, kad projekta virzītāji iesniedz KIP ieguldījumu pieprasījumus ar aprēķiniem par KIP īstenošanas izmaksām un iespējamajiem riskiem, Regulators tos var izvērtēt.

Ieguldījumi elektroenerģijas un gāzes infrastruktūras projektos

Elektroenerģijas pārvades infrastruktūras ieguldījumu projekti ir iekļauti nacionālajā 10 gadu tīkla attīstības plānā (turpmāk – TAP), kuru izstrādā elektroenerģijas pārvades sistēmas operators (turpmāk – PSO) un apstiprina Regulators⁴. TAP ietver nepieciešamos ieguldījumus nākamajiem desmit gadiem, ieguldījumu novērtējumam jāatbilst esošajam un prognozētajam elektroenerģijas piedāvājumam un pieprasījumam, plānotajiem un esošajiem KIP ir jābūt iekļautiem Eiropas

² Regula (ES) Nr. 1316/2013, ar ko izveido Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu.

³ Rekomendācija pieejama Energoregulatoru sadarbības aģentūras mājas lapā internetā: http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Recommendations/ACER%20Recommendation%2003-2014.pdf

⁴ Regulatora 2011.gada 23.novembra lēmums Nr.1/28 „Noteikumi par elektroenerģijas pārvades sistēmas attīstības plānu” pieejams internetā: <http://likumi.lv/doc.php?id=240571>

kuras plānots uzbūvēt, paplašināt, pārveidot vai ekspluatēt. Papildus šiem datiem PSO var izmantot citus datus, kas ir noderīgi TAP sagatavošanai.

Attiecībā uz sistēmu būvniecību, paplašināšanu, pārveidošanu vai ekspluatēšanu, it īpaši konkurējošu projektu gadījumā, TAP ir jānorāda tehniskie un ekonomiskie iemesli individuālu projektu apstiprināšanai vai noraidīšanai un to mērķim jābūt likvidēt sistēmas pārslodzes.

Regulators apstiprina vai noraida TAP, izvērtējot KIP ieguldījumu atbilstību šādiem kritērijiem:

- ieguldījumi nepieciešami starpvalstu savienojumu pārvades jaudu palielināšanai vai pārvades sistēmas drošumam;
- ieguldījumi ir norādīti atbilstoši ENTSO-E Eiropas Savienības 10 gadu TAP plānam;
- ieguldījumi ir ekonomiski efektīvi un pamatoti.

Regulators izvērtē KIP ieguldījumu ietekmi uz pārvades tarifiem, un TAP ietvertais KIP ieguldījumu apjoms, kuru sedz no pārvades tarifiem, ir ierobežots ar noteiktu tarifu ietekmes rādītāju.

Pirms TAP apstiprināšanas vai noraidīšanas Regulators rīko uzklaušības sanāksmi, kurā var piedalīties esošie un iespējamie pārvades sistēmas lietotāji, sistēmas operators un sistēmas īpašnieks.

Regulators īpaši pārbauda, vai TAP ir pilnībā iekļautas ieguldījumu vajadzības, kas ir identificētas konsultācijā, un vai tas ir atbilstošs:

- Eiropas Savienības 10 gadu TAP;
- Elektroenerģijas tirgus likumā noteikto pārvades sistēmas operatora pienākumu izpildei, tai skaitā elektroenerģijas sistēmas drošuma nodrošināšanai saskaņā ar Tīkla kodeksā noteiktajām prasībām;
- nepieciešamībai novērst starpvalstu savienojumu pārslodzes, ņemot vērā elektroenerģijas tirgus darījumu apjomus reģionā, elektroenerģijas biržas darbību un nepieciešamībai nodrošināt atbilstošas pārvades jaudas;
- esošo un iespējamo pārvades sistēmas lietotāju ieteikumiem;
- kārtībai un kritērijiem, pēc kuriem PSO izvērtē plānā ietvertos projektus un katra konkrētā projekta izvērtējumu atbilstoši minētajiem kritērijiem;
- PSO aprēķinam par ietekmi, kādu uz pārvades sistēmas pakalpojumu tarifiem radīs finanšu ieguldījumi pārvades infrastruktūrā nākamajos 3 gados un nākamajos 10 gados;
- informācijai par plāna akceptēšanu pārvades sistēmas operatora vadības institūcijās un saskaņojumam ar elektroenerģijas sistēmas īpašnieku.

Regulators, izvērtējot TAP, ņem vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 13.jūlija Regulā (EK) Nr.714/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi tīklam elektroenerģijas pārrobežu tirdzniecībā un par Regulas Nr.1228/2003 atcelšanu ietvertos nosacījumus Eiropas Savienības 10 gadu TAP izstrādei un prasības pārvades sistēmas operatoriem elektroenerģijas pārrobežu tirdzniecībā, kā arī Baltijas

elektroenerģijas tirgus starpvalstu savienojumu plānā (turpmāk – BEMIP) ietvertās nostādnes, ieskaitot Eiropas Komisijas, Dānijas, Vācijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Somijas un Zviedrijas 2009.gada 17.jūnija un 2015.gada 8.jūnija Saprašanās memorandus par BEMIP un BEMIP ietvertos projektus un mērķus⁹.

Risku novērtēšana un risku mazināšanas pasākumi elektroenerģijas un gāzes kopīgu interešu projektos

KIP izvērtēšana un risku novērtēšana tiek veikta atbilstoši Infrastruktūras regulas prasībām un ACER 2014.gada 27.jūnija rekomendācijā 03/2014 iekļautajiem principiem.

KIP izstrādāšanas gaitā projektu virzītājs izstrādā apzināto risku (izmaksu pārsniegšanas risks, laika pārsniegšanas risks, neatgūstamo aktīvu risks (ietver apjoma risku), faktiski radušos izmaksu risks (saistībā ar projekta izstrādes gaitā piemēroto izmaksu noteikšanas metodiku) un likviditātes risks (naudas plūsmas risks) izvērtējumu, ieskaitot jutīguma analīzi, monetāro novērtējumu un iespējamo risku mazināšanas instrumentu ietekmes aprēķinu.

Izvērtējot projektu, Regulators ņem vērā projekta virzītāja sniegto novērtējumu un to pamatotību, veikto risku kvantificēšanu, salīdzināšanu ar tehnoloģiski līdzvērtīgu projektu risku novērtējumu.

Regulēto pakalpojumu sniedzēju KIP īstenošanas rezultātā veiktās investīcijas, tajā skaitā tās, kas ietvertas un izvērtētas TAP un nav finansētas no citiem avotiem, ekonomiski pamatotu izmaksu (CAPEX, OPEX) apjomā ir iekļaujamas tarifi. Neregulētie komersanti (piemēram, investori kā KIP projektu virzītāji) realizējamo investīciju projektu pieteikumā iekļauj informāciju par pakalpojuma nepieciešamību un pieprasījuma pamatotību, apzina riskus un izstrādā to novēršanas risinājumus. Regulators projektu vērtē Infrastruktūras regulā noteiktās ieguvumu-izdevumu analīzes ietvarā.

Ja projekta virzītājam rodas lielāks risks tāda KIP izstrādē, būvē, ekspluatācijā vai uzturēšanā, salīdzinot ar riskiem, kādi parasti rodas, realizējot tehnoloģiski līdzvērtīgu infrastruktūras projektu, Infrastruktūras regulas 13.panta pirmā daļa noteic, ka projektam tiek piešķirti pienācīgi stimuli. Regulators, apsverot, vai piešķirt stimulus saskaņā ar Infrastruktūras regulas 13.pantu, ņem vērā tādus riskus, kas varētu ievērojami samazināt projekta rentabilitāti un tādējādi potenciāli aizkavēt vai liegt KIP realizāciju.

Atbilstoši pašreizējai regulatīvajai videi dabasgāzes apgādes jomā jaunas pamatotas investīcijas nav saistītas ar paaugstinātu risku, jo pakalpojumu sniegšanai nepieciešamās pamatotās faktiski veiktās investīcijas tiek iekļautas regulēto aktīvu

⁹ Publicēts Eiropas Komisijas mājaslapā internetā

http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/bemip_en.htm un

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/MoU_Final_to%20be%20signed%20on%208%20June_v2

bāzē un sistēmas operators ir tiesīgs aprēķināt atdevi no šādiem ieguldījumiem atbilstoši Regulatora noteiktajai vidējai svērtajai kapitāla atdeves likmei. Tādejādi tiek nodrošināts, ka ar ieguldījumiem saistītie riski tiek iekļauti atbilstošās infrastruktūras pakalpojumu tarifiņos un pašreizējā ieguldījumu analīzes pieeja nodrošina nepieciešamo stimulu sistēmas operatoriem rūpīgi plānot nepieciešamās investīcijas.

Izvērtējot KIP, Regulators piemēro šādus kritērijus konkrētu KIP risku novērtēšanai:

1. Projekta atbilstība Infrastruktūras regulas 13.panta pirmajai daļai

Šo izvērtējumu veic tikai KIP, kuri ietilpst Infrastruktūras regulas II pielikuma pirmās daļas a), b) un d) apakšpunktos un II pielikuma 2.punktā noteiktajās kategorijās un uz kuriem neattiecas Infrastruktūras regulas 13.panta pirmās daļas izņēmumi.

2. Informācijas pieejamība par projektu riskiem

Regulators var novērtēt riskus tikai gadījumos, ja un kad projekta virzītājs ir iesniedzis visu nepieciešamo informāciju saprotamā un kvantitatīvā veidā. Projekta virzītājam ir jāpierāda, cik liela ir iespēja, ka potenciāls risks var palielināt izmaksu vai ieņēmumu risku, un ka projekta virzītājs (un nevis galalietotājs) uzņemas šo risku. Dokumenti, kuri projekta virzītājam ir jāiesniedz, ietver, bet neaprobežojas ar:

- Pierādījumu, ka projektam ir piešķirts KIP statuss
- Pierādījumu, ka projekts ir sasniedzis pietiekamu gatavību
- Konkrēta projekta izmaksu un ieguvumu analīzi saskaņā ar Infrastruktūras regulas 11.pantu
- Riska aprakstu, ieskaitot monetāro seku kvantitatīvu novērtējumu un notikšanas varbūtību
- Paskaidrojumu, kas argumentē, kādēļ šis risks ir lielāks nekā tehnoloģiski līdzvērtīgiem projektiem un kādēļ to nevar novērst ar operatīviem pasākumiem vai tas netiek novērst ar regulatīviem pasākumiem (īpaši attiecībā uz pusi, kura uzņemas risku, t.i. kādēļ tas ir projekta virzītājs vai tā īpašnieks).

KIP risku novērtēšanai Regulators piemēro šādu metodi:

1. Risku identificēšana no Regulatora viedokļa

Informāciju, ko iesniedzis projekta virzītājs, Regulators izmanto, lai novērtētu konkrēta projekta riska raksturu, ar ko projekta virzītājs saskaras, un vai tas ir atšķirīgs no citiem tehnoloģiski līdzvērtīgiem investīciju projektiem.

2. Risku mazināšanas pasākumi, kurus veic projekta virzītājs

Regulators novērtē, vai piemērojami risku mazināšanas pasākumi, kurus projekta virzītājs varētu izmantot, piemēram, vispārēji vai ekonomiski instrumenti, kas ierobežo potenciālu negatīvo ietekmi (piemēram, līgumvienošanās par sodiem, apdrošināšanas līgumi, hedžēšana).

3. Risku segums ieguldītā kapitāla atdeves likmē

Potenciālā riska ietekme uz projekta virzītāju ir jānovērtē kā daļa no kopējā regulatīvā ietvara. Regulators pārbauda, vai konkrēta projekta risks ir vai nav ņemts vērā, nosakot atļauto ieguldītā kapitāla atdeves likmi.

4. Risku mazināšanas pasākumi, kurus nodrošina regulatīvā sistēma

Riskam, kuš jau ir ņemts vērā attiecīgajos regulatīvajos risku mazināšanas pasākumos, nevar noteikt papildu stimulus.

5. Riska aprēķināšana

Ja risks jau nav ņemts vērā operatīvo vai regulatīvo pasākumu ietvaros un ja to nesegs infrastruktūras lietotāji, Regulators novērtē, vai monetārā ietekme un riska notikšanas varbūtība ir tādi, ka nepieciešams piešķirt papildu stimulus. Papildu stimuli var tikt piešķirti tikai tad, ja pretējā gadījumā risks tiks uzskatīts par nepieņemami lielu. Šis solis ietver riska monetāro novērtējumu, kuru sniedz projekta virzītājs un kurš ņem vērā esošo regulatīvo ietvaru.

6. Līdzīgi infrastruktūras projekti

Regulators novērtē, vai risks, kuram ir pakļauts projekta virzītājs, ir lielāks nekā tehnoloģiski līdzvērtīgiem investīciju projektiem.

7. Riska profils

Pēdējā solī Regulators izvērtē, vai riska profils ir pamatots, salīdzinot ar mazāka riska alternatīvu. Šajā izvērtējumā arī ņem vērā izmaksu un ieguvumu analīzes rezultātus. Ja nepieciešams, Regulators var apsvērt atlikušā riska mazināšanu, veicot atbilstošus pasākumus.